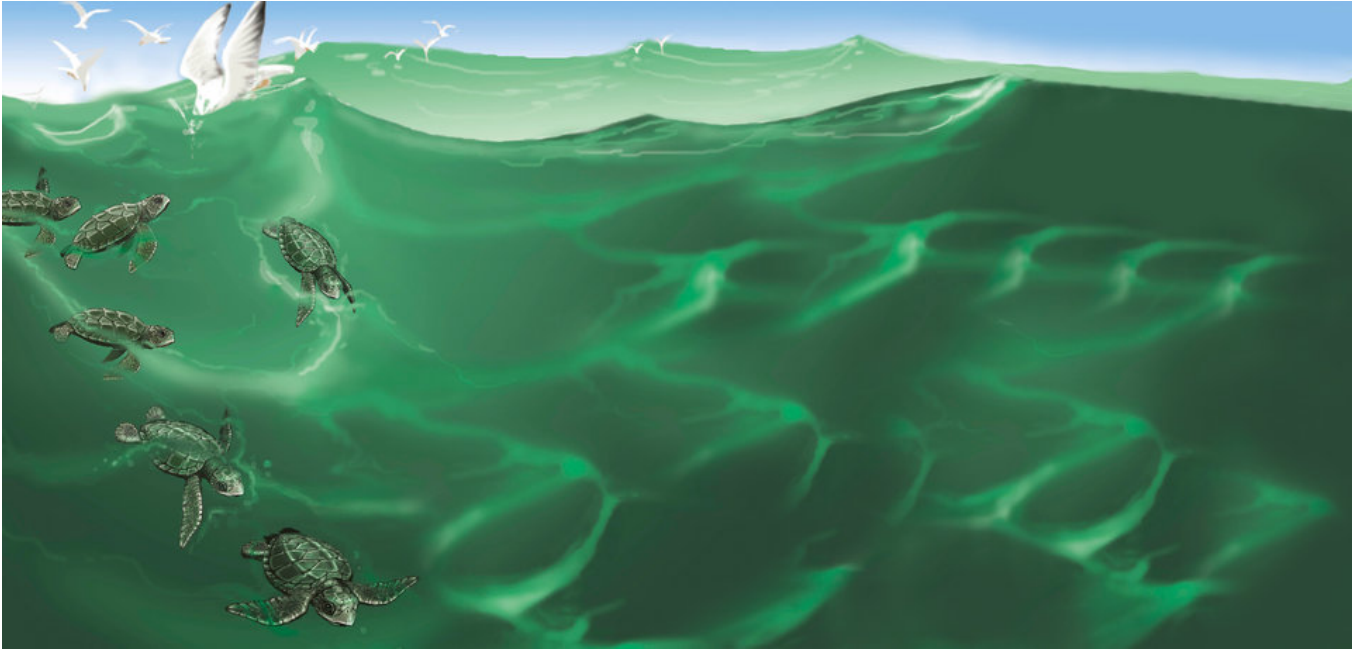
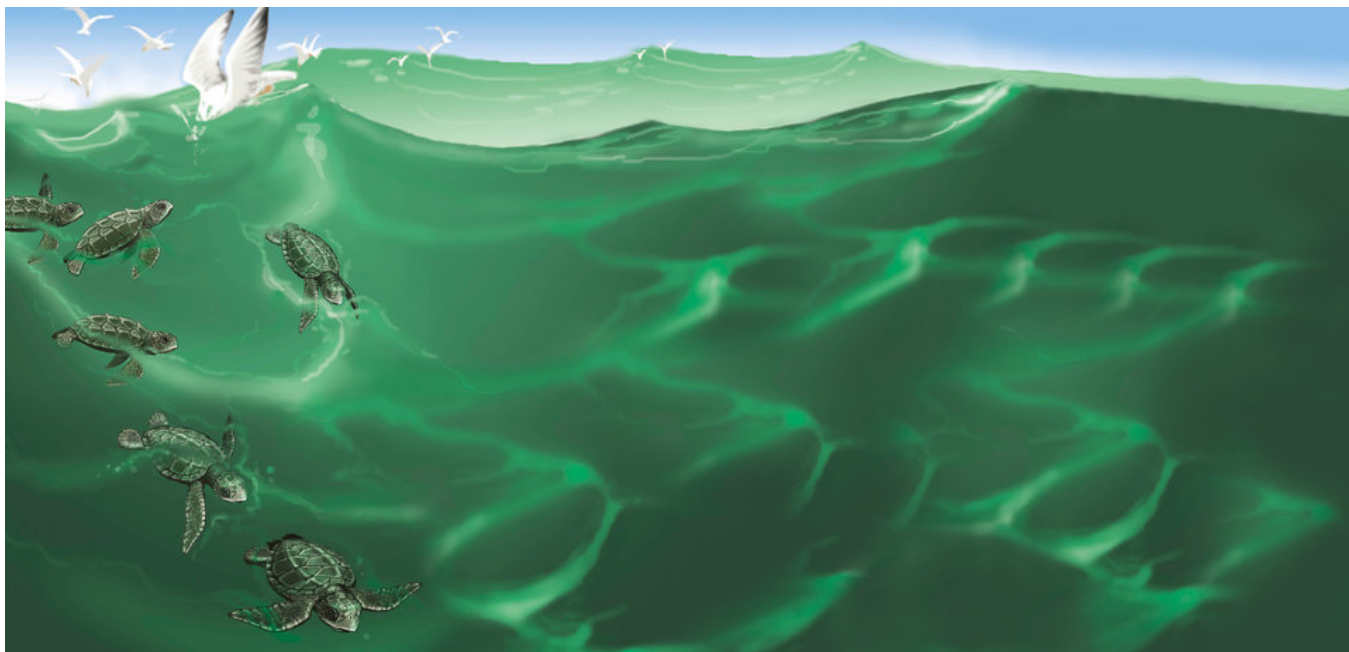

Klei yăl dliê kơ kruč êa ks^mtah

Hlăm adiê mmăt t^t, phung êđai kruč w^k êa ks^ mda k]eh ti kdrăn ta] êa ks^ kbui b^n. Hlăm anăn, mào sa drei êđai kruč anahơ\k m'ak leh găn êgao ta] êa ks^, nao truh kơ êa ks^ pro\ng amào]huai êlan amào mào phung êđai mnơ\ng mkăn lua mả. Gơ\pô srăng lo\yăl dliê kơ drei klei anei. {ia\dah gơ\dui hd^p ho\ng găn klei hu^ hyut hlăm êa ks^ pro\ng dôk kăp? Dui mơ\gơ\êgao phung kan êmo\ng kr^k kru\k leh anăn du\m jal trah yao kan hu^ mdu^]ia\ng kơ thâu pro\ng? Leh anăn gơ\mào klei m'ak mơ\s^t pô mboh? Drei bi duah săng dlăng lăng klei yăl dliê kơ klei hd^p êđai kruč ana w^k, leh anănbi tuôm ho\ng phung êđai mnơ\ng mkăn hlăm hd^p ho\ng gơ\ho\!

Klei yăl dliê kơ kručă êa ks^mtah

Pô mblang: H'Mi }il - H'Loanh Niê

Hdruôm hră mblang măt klei đưư mớ\\ng UNICEF Wiêt Nam leh ană\\n

Knờ\\ng brua\\ khua ho\\k Mtô mjua\\t Wiêt Nam

**PRATHAM
BOOKS**

A Book in Every Child's Hand

Aguah um leh kào kgu\ p^t, yang hruê êyăng kơ dlong leh. Kào ngưi ală điêt dlăng ju\m dar, leh anăn êmuh mả pồ ti anôk anei. Leh anăn [rơ\k kào hơr kào jing sa drei kua êa ks^ mtah điêt dhiêt, ti krah êa êa mtah lia\lia, anăn yoh arăng la] êa ks^ pro\ng. Djăp anôk êa ks^ s'a^, du\m arua\t mđia\hlap ai hăp le#` ho\ng biut. Kào hrut jơ\ng sia\asei mlei leh anăn mđung [lo\ng [lia\p, brei êa đoh hiu pồ. Kào amôo thồ ti anôk pồ dồk. {ia\dah amôo hu^ ôh, tian kào đing đung ti gu\mđia\mđao khu\}. Yang hruê mtriang mđao bo\klei jăk mrồ.

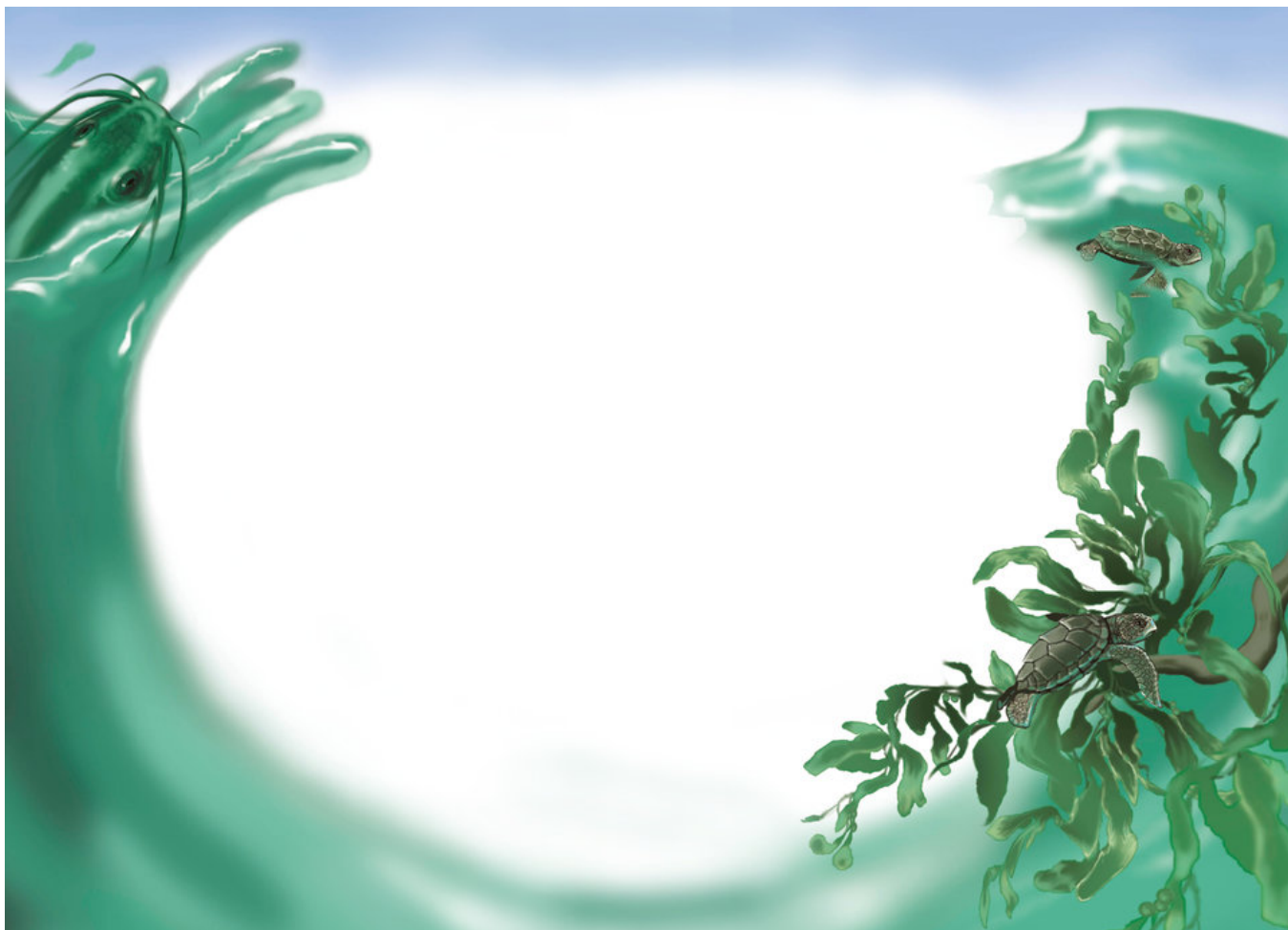
Êjai kâo bi m[^]n kơ klei srăng hd[^]p ti anei hlo\ng jih ênuk pô snăn mào sa êpul kan bả hriê. Mào sadrei kan pro\ng luê tio\l. Dlăng kan anăn êpamse\si [ơ\ng]ia\ng kblăm ke\mtam. Wiu `u w<sup>^</sup>r dlăng t<sup>^</sup>ng kâo ho\ng ala\trơ\ng. H[ôih hôih, kâo đao\`u m[^]n kâo jing "djam kđeh kua êđai!"

Leh mmông anăn, kâo mã jih ai tiê luê hmăr de#] đue# kbui ho\ng [ăng êgei pro\ng knur dôk kăp kblăm dua [e\jơ\ng điêt pô.

Truh êmăn bruah, kâo [uh sa boh k[^] ku\l êa ks[^]. Anăn jing kdre#]

hnuôr mb[^]t ho\ng ku\k êa ks[^] đung [lo\ng [lưt ti dlông êa ks[^] pro\ng.

Ju\m dar k[^] bao lu êđai mno\ng mkăn dôk kđap - êđai mno\ng đơ điêt leh anăn điêt man đưn hlăk đung krah êa ks[^] pro\ng, dôk guôn mta klei srăng truh. {ri yang pap, kâo mu\l hlăm k[^]. Kâo m[^]n s[^]t nik srăng păn kjăp anôk dôk jăk anei thia\m lu thu\l.

Leh anăn kâo hmu\arăng la] kơ wăi san hô - anôk siam tloh ênoh, anôk lu djuê ana krua dôk hd^p mda. Djăp pô la] wăi san hô jing anôk êa m'ak jăk siam hlăm êa ks^ pro\ng. Arăng la] anôk anei êđai mnơng siam s'a^ dôk, ho\ng lu mta êa [hư rư, mào êđai mnơng amào thảo ke\du\] mse\kan tlaô truh êđai mnơng mào ke#] kam mse\ kan aqua\t. Kâo bi m^n si thảo luê truh kơ anăn.

Wiu, ang^t adiê mmăt t^t. Mơ\ng dlông, sa mngăt pro\ng pr^ n guôm kluôm jìh kâo. Kâo hu^ hyut angui ală dlăng [uh sa drei kua pro\ng kâo tuôm [uh sa blu^anei. Ro\ng kua anăn ê-un dhun, kl^t êbhor. Kâo dlăng amâo [reh ală. Sa drei kua ho\ng ro\ng ê-un heh?Jìh jang djuê kua kâo thâu mào tu khăng snăk.

Aê kua pro\ng đơ găt [uh kâo dlăng ngơ nge\anăn yoh la] he\:

- Dăm bi kngăr đêi ôh! Kâo jìng kua kl^t lah.

- {uih, aê mào anăn siam êdi! – Kào dje\djun la].
- Ti anôk aê nao? – Kào lo\êmu. – Aê nao anôk wăl san hô dôk ho\ng phung krua mkăn he\?
- Aê sur êwa êmăt êmiêk la]:
- Kào m^ n]ia\ng kào dưi ngă mta klei hlăp anăn. {ia\dah kào gun kpăk ho\ng luê hui mả sưa\eh. Kào [ơ\ng kno\ng sưa\.
- Snăn ti anôk aê hui duah? – Kào êmu.

- Anôk êa ks[^] pro\ng êlam l[^]n. - Âê k rua kl[^]t la]. - Đa kâo `u\hlăm êa êlam truh kơ 300 met hieu duah mả di `u. Tấp năng kâo truh kơ Canada-anôk mào êa ê-ăt hriêt snăk s'ưn. Anôk amào mào sa mta êđai mno\ng rui dưi hd[^]p ho\ng klei ê-ăt hriêt anăn.

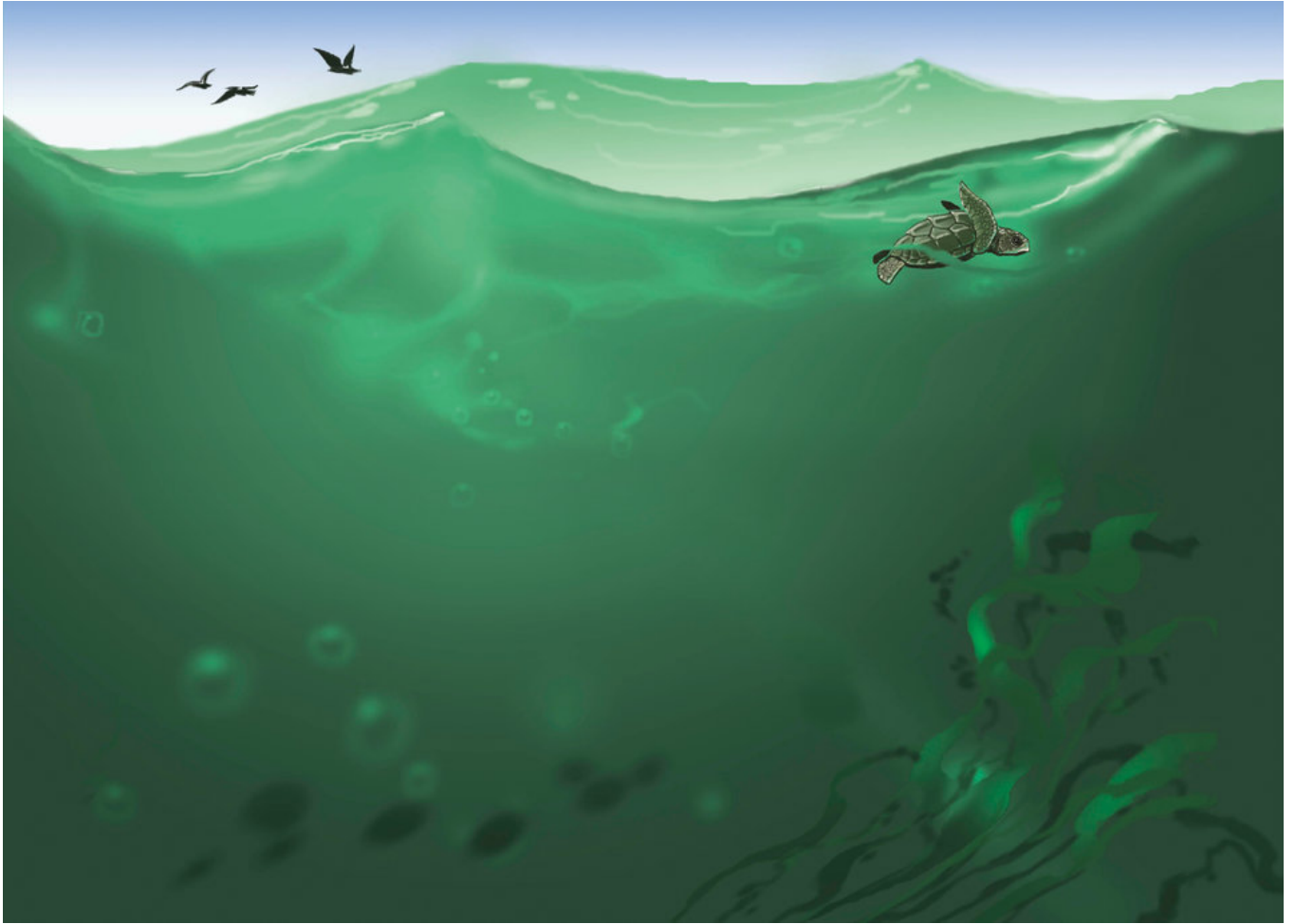
Kâo la] djơ dje\:

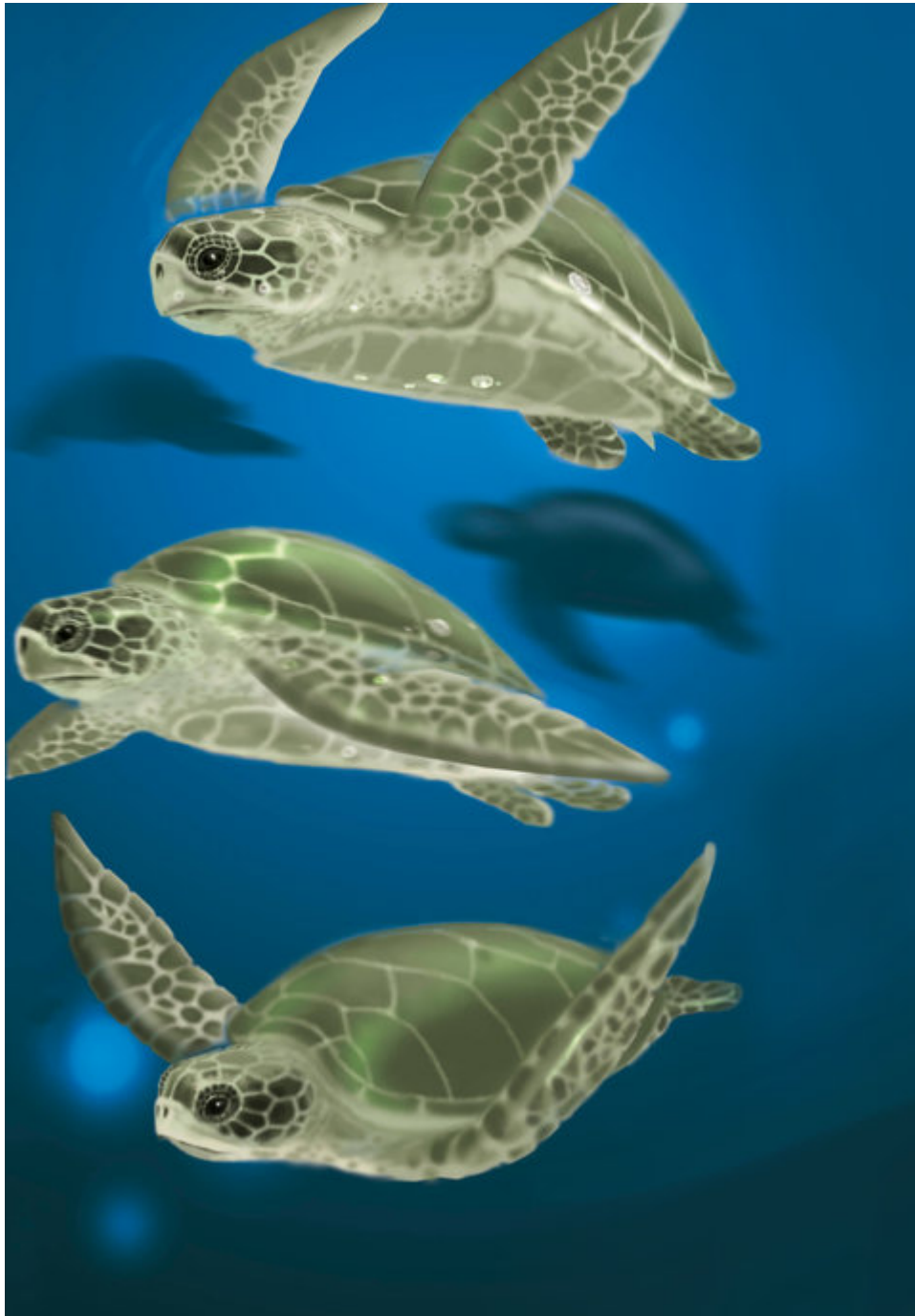
- Kâo akâo pap m`ai tơ dah kâo êmuh êgao klei bhia\ n. Kâo dưi mơ\êmuah aê ktro\du\m k[^]?

Âê k rua m'ak hlak w[^]t la]:

- Gia\m 600 k[^] lah,]ô điêt dhiêt ah! Kâo hlap ai kơ boh ktro\pô, wăt

ho\ng kđeh pra^hlăm aseï mlei kăo đă. Kyua `u đru kăo luê hïu duah
[ơ\ng kbui. {uih, truh mmông kăo luê nao leh anei...

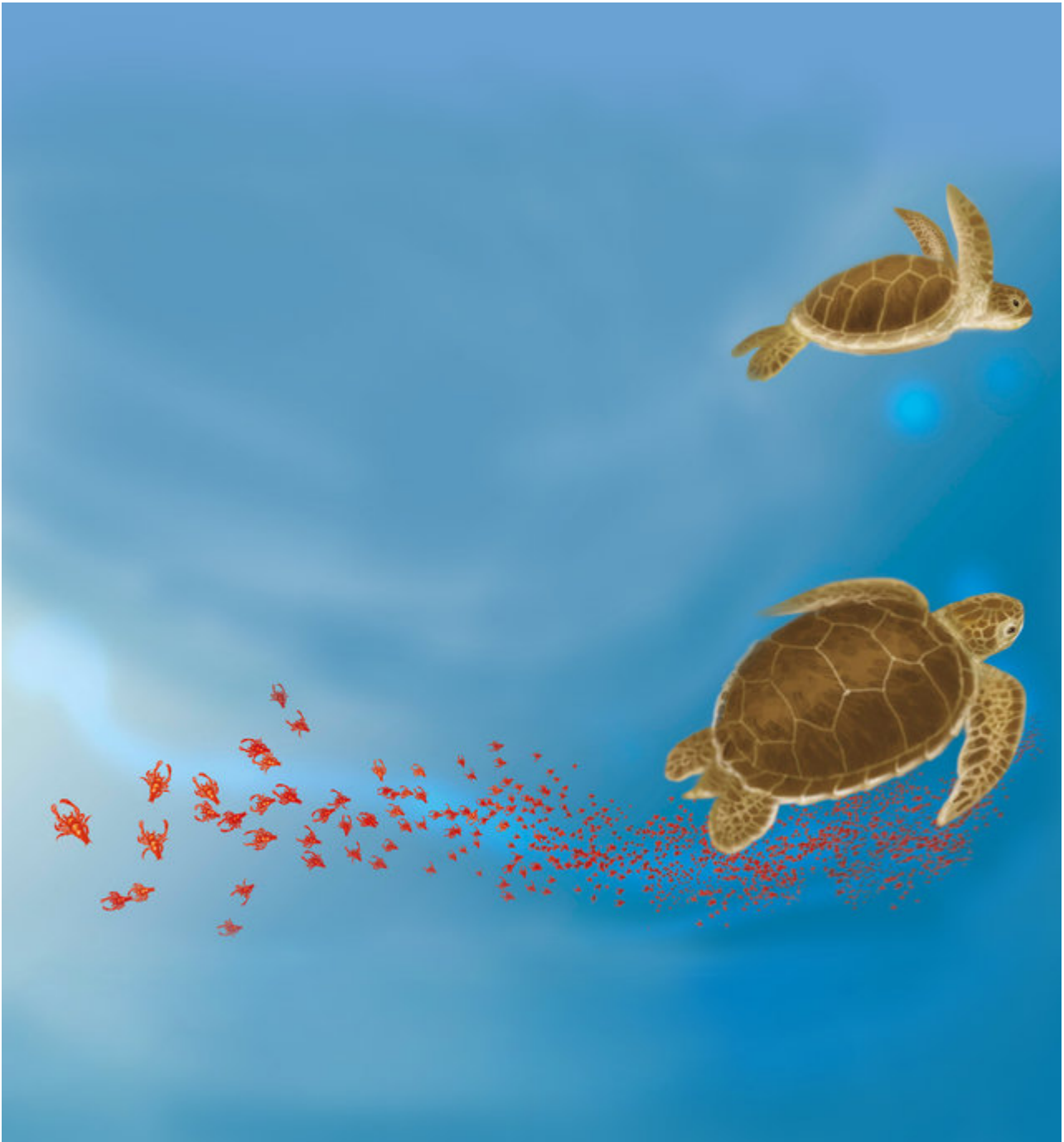

- Ờ| aê ah. - Kâu la]. - {ia\da êlâu kơ luê nao, aê ktrâu kơ kâu êlan nao kơ wăl san hô dưi mơ\he\?
- Êlan t^ng anei ho\! - Aê kruč kl^t jơ\ng knhâu waih ktrâu êlan leh anăn luê nao.
- }ô la] jăk ho\, aê hiu lua jăk m'ak! - Kâu hơ\k kđơ\k luê nao t^ng wăl san hô.

Hlăm anôk wăl san hô kâo tuôm aduôn kruč âa mtah. Găp kpa kâo, găp mào [ăng êgei gô mse\k[ô] tlang anăn, la] ho\ng kâo snei aduôn kruč âa mtah gia\m truh 50 thu\ n leh.

- H[uih huih! Aduôn lu thu\ n snăn heh! {ia\dah dlăng mda êdi? - Kâo la].
- Ơ lah! - Kpa la], - Aduôn kruč âa mtah kno\ng [ơ\ng rơ\k âa ks^ leh anăn tao\, snăn aduôn anăn lu\] gia\m 30 thu\ n ru\pro\ng. Drei ăt srăng pro\ng êdam êra s^t truh pluh thu\ n.

Gơ\lo\la]:

- Ih thảo mớ\ s^t aduôn]ia\ng ngă hruh, gơ\ nao truh anôk plao êa krah êa ks^ he\? Anăn jing trăm trang êa doh êngeh ho\ng]uah ko# bhung. Ya leh]uah siam êdi...

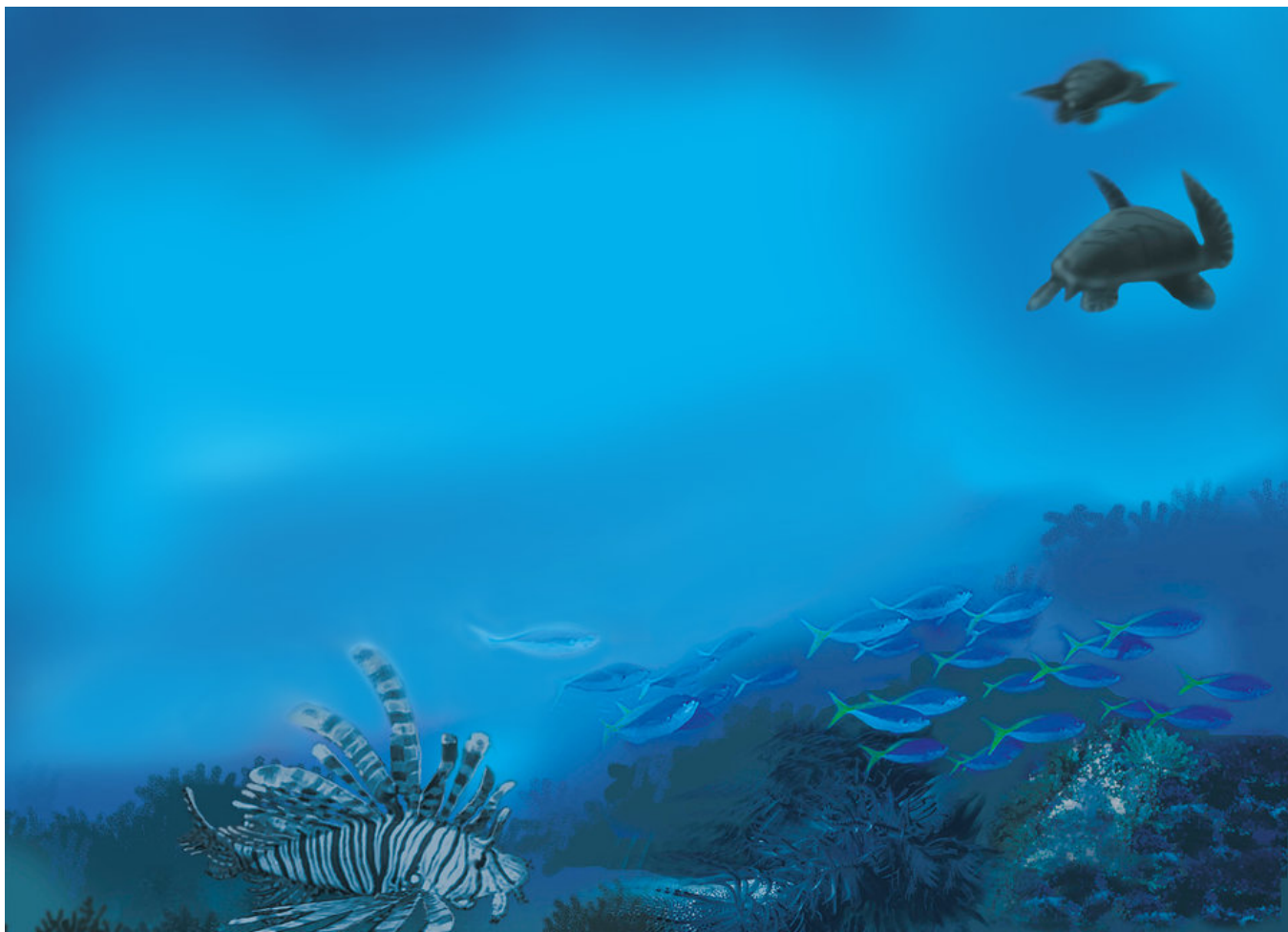
- Ih nao ti anăn leh he\? - Kâu êmuh.

Kpa w^t la]:

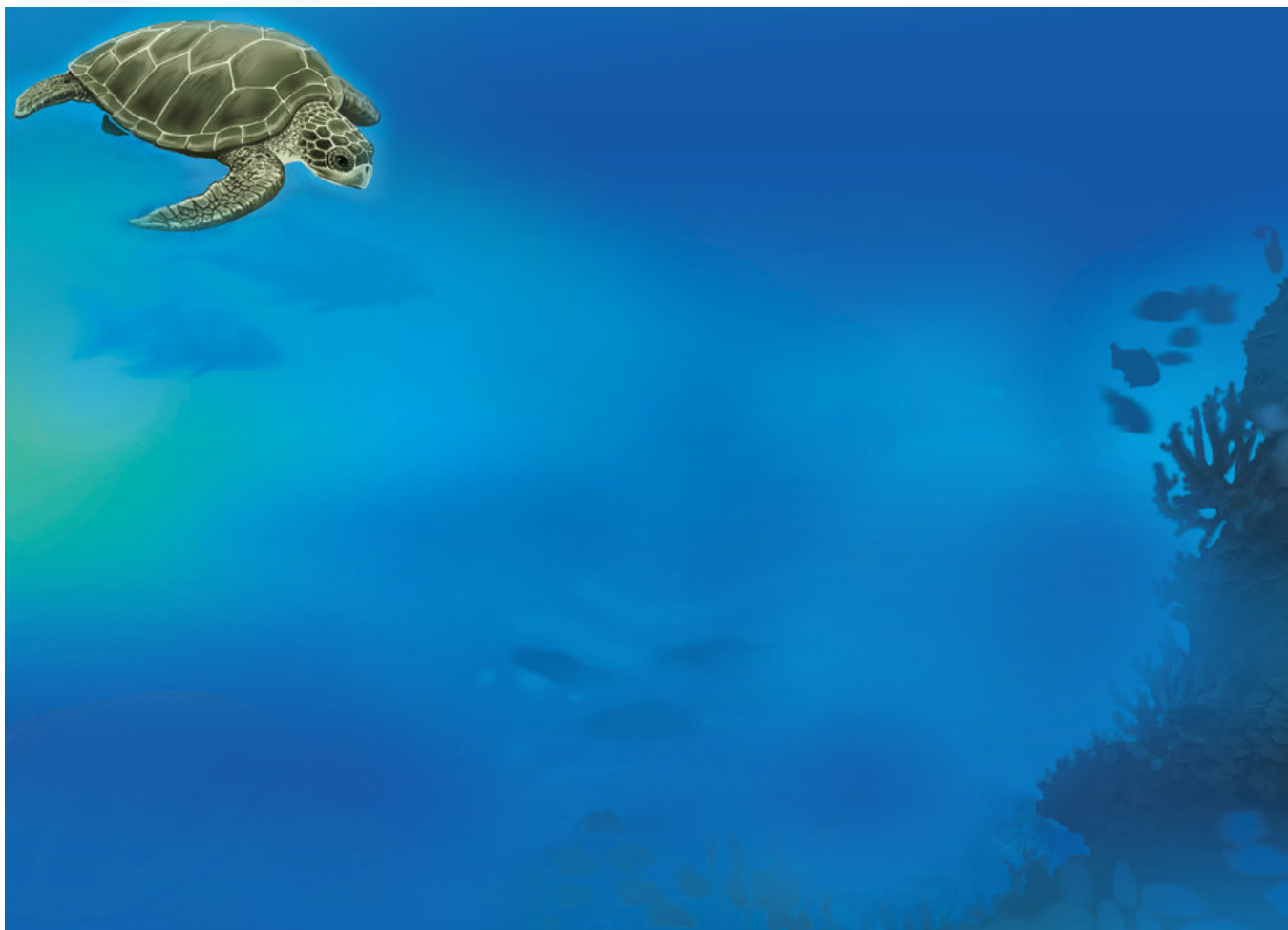
- Djo\leh, tấp năng ih rui găn wăl san hô đa]ia\ng nao truh kơ kdra] ta] êa ks^ anăn.

Kào kdjät aseï mlei. Kào amào]ia\ng rui găn wăł san hô knur h'hô] ôh.
Kào]ia\ng hnăř tian pô ti dlông]uah ê-un dju^.
- Đăm hu^ ôh, ih tlaih ngă snăn tu\mơh. - Sa drei kũa w^k mkăn la]
ho\ng kào. - Drei kno\ng ngă hruh ti anôk ta]]uah êa ks^ [l^ kdju^,
mse\ta] êa ks^ ti Mexico, Costa Rica leh anăn Ấn Đô đu]. Ih sřăng thảo
s^t truh thu\ng djo\găl...

- {ia\dah si thô truh djo\găi? - Kâu rua\t êmuh êjai găp anăn dôk luê đue# nao.
- Leh anăn ih srăng thô, hmu\kâu la] yoh. - Găp krua kno\ng la] snăn.

Kào hơ\k m'ak dōk hđ^p anōk wǎl san hō sa dua thu\ñ, tuôm lu ayo\ng adei hlăm gǎp djuê pô. Êngao kơ kruč mta h leh anăn kpa, kào lo\tuôm wǎt kruč ko\kyāo – djuê kruč mào ko\pro\ng snăk, djo\ ho\ng anăn `u – leh anăn snu\k snăk phung kruč êa ks^ mta h mse\ ho\ng kào.

Snăn yơ truh kơ sa hruê, kào ru\pro\ng leh anăn mbe\đue#. Si ngă Jia\ng kơ thảo hruê mlan djo\guôp heh? Kào kăn thảo lei. Păt dah mào mta klei hlăm ai tiê la] ho\ng kào snăn. Kào thảo pô Jia\ng luê nao t^ng dư mb^t ho\ng jih jang phung [^ng gǎp kruč w^k mkăn, ktuê hang êa ks^ t^ng ngo\Ấn Độ truh kơ hmei truh ti Orissa, leh anăn mboh hlăm kdrăn Juah êa ks^ êđăp ênang ti anăn. Klei m^ñ knhào hlăm ko\điêt srăng ktrào êlan kơ kào.

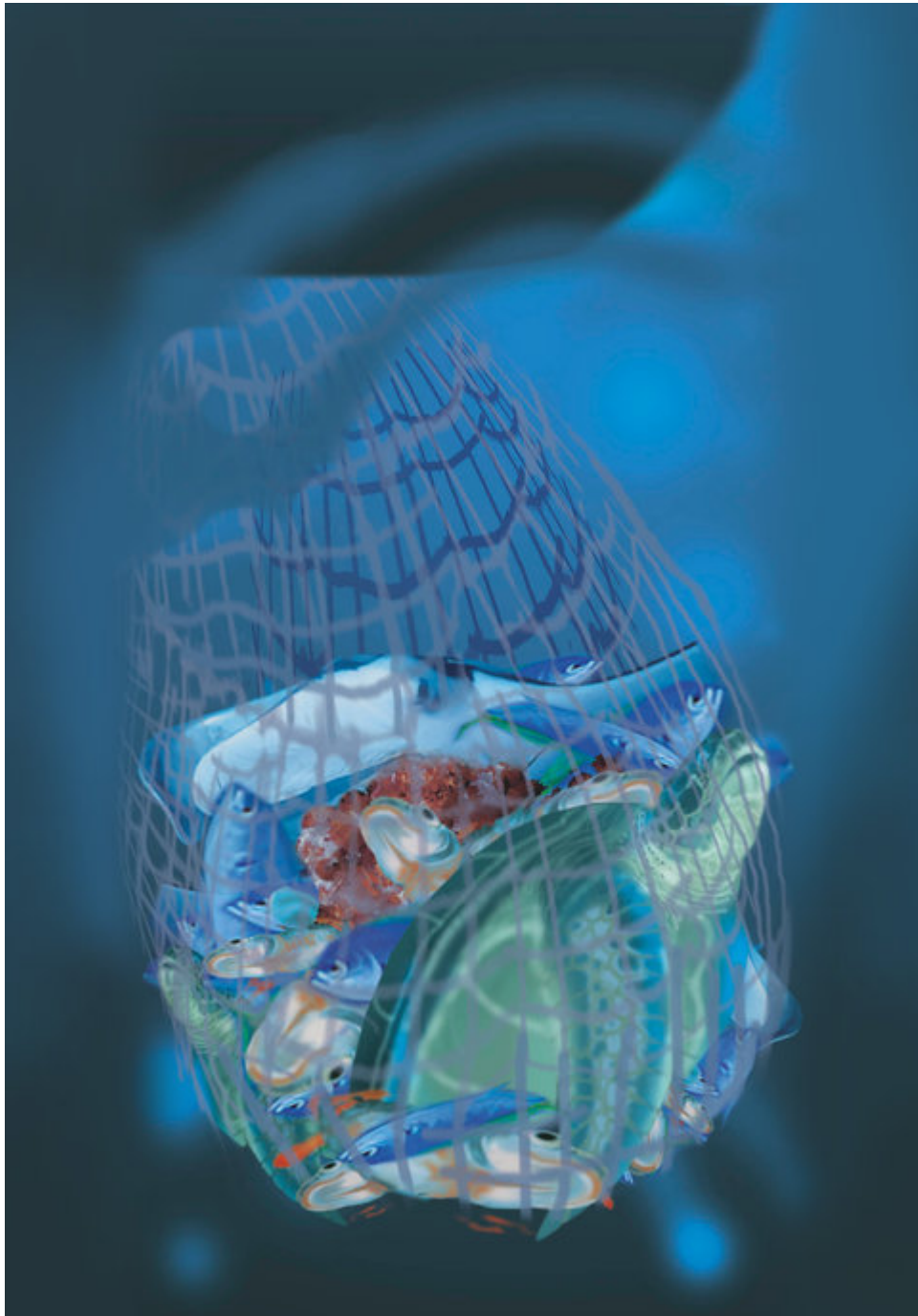

- Kno\ng năng ai 2000km đư]. - Sa drei kruč ko\kyâo la] êjai hlăk luê nao t^ng măn.

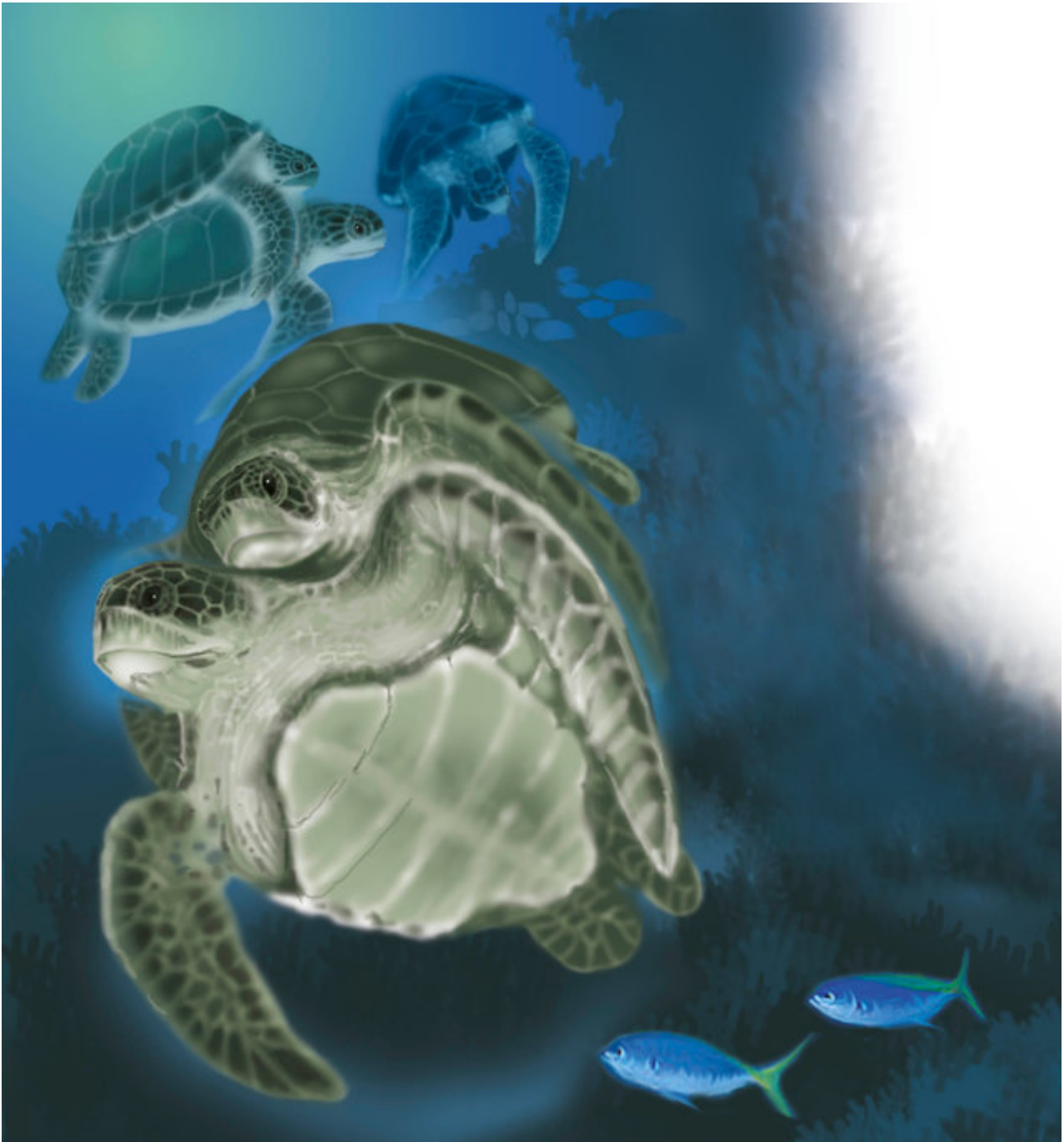
Amâo djo\hun ktun! Kâo thâo djuê kruč go\luê gia\m 15000km]ia\ng kơ nao mboh (mơ\ng California, găn Thái Bình Dương truh kơ Japan)! Kâo amâo mđing kơ `u kmăng [ơ\ng kan]uôn pô khăp. Sa klei hiu mbe\kbui. Wăl êa ju\m dar bo\phung kruč măn mse\ ho\ng kâo, luê hmăr hluê hnoh êa.

Anăn jing amâo djo\klei mbe\hiu êlurih puih ôh. Ktuê êlan nao, bo\ ho\ng klei hu^ hyut dôk kăp. Khă ară anei kâo pro\ng h^n kơ lu djuê kan [ia\dah ăt mào mơh kan êmo\ng dưi mả kâo.

{ia\dah kan êmo\ng amô hu^ h^n kơ du\m jal trah yao kan mkăn phung hmei luê găn. Kào g^r kt^r rănğ jih ai tiê, de#] jih jang du\m blah jal anăn, boh nik du\m blah jal trah yao đoh pro\ng. Kào dui tlaih êgao jih jang, [ia\dah ênguôt kyua dah sa dua [^ng gắp kào amô bħn bhai ôh. Knhal tu], kào nao truh ti ta] hang êa ks^ Gahirmatha - anôk mào lu krua w^k ngă hruh h^n jih jang ti Ấn Độ Dương. Anei jing mlan djo\găi ploh ngă hruh mphu\n tal êlào hlăm klei hd^p pô.

Hmei khăng hruh êjai mmăt. Kào dōk guôn êa đ^ dlong [ia\snăn kơ
thào rui kbur anōk hang. Kào lue lio\mb^t ho\ng êa puh yă leh anăn
m^ n [uh jơ\ng pô jua\djơ\lăn tal êlào hlăm klei hd^p pô. Mphu\ n tal êlào
nging ngông. [ru\ [ru\, kào hnă đ^ kơ hang êa ks^ duah sa anōk thu.

Leh êa hro\,]uah thu sria\p leh anăn êjai kâo hnăh ho\ng dua [e\jơ\ng ti anăp]uah thut bo\asei mlei kâo. Rui hui ti]uah dleh dlan êdi. Kâo mjuh êjai ploh hrip êwa leh anăn dlăng lăng. Ta] hang êa ks^ dlông dl^h leh anăn mmăt t^t.

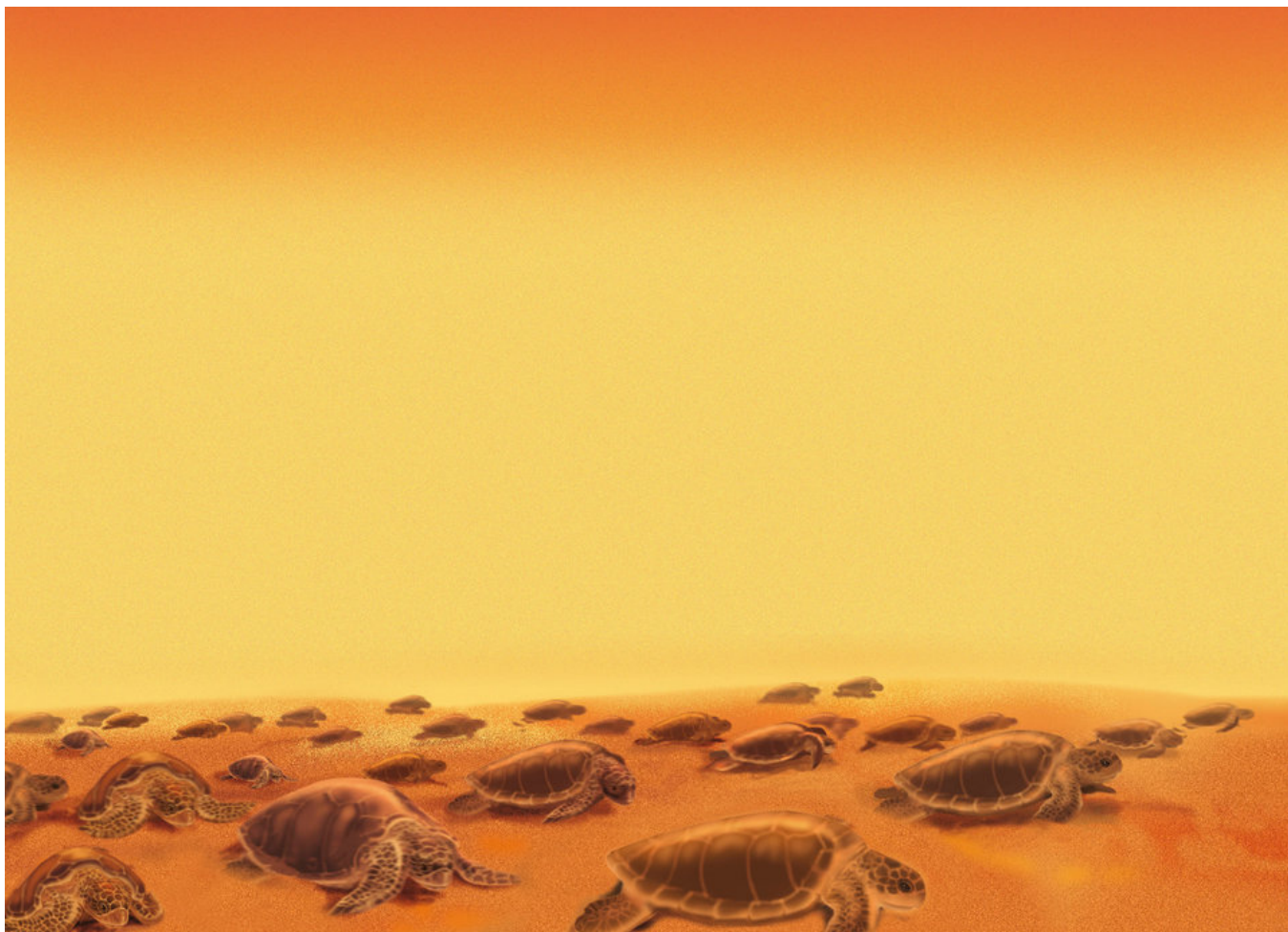
Ti tluôn ta] hang êa ks^ jing kngư]uah pro\ng ho\ng [ur rơ\k ktr\k. kâo hnu\arăng la] mào wăi dliê ti tluôn ta] hang êa ks^ anei mào anăn Bhitarkanika, ti anăn mào lu mya êa ks^, ala prao jua\ng leh anăn djăp mta djuê hlô mnơ\ng.

Anôk kâo ruah, kâo kih waih doh]uah thu leh anăn yua dua [e\jơ\ng ti tluôn klei sab oh [ăng pro\ng. Kâo klei gi gi. Kâo yua leh jơ\ng anei mả jơ\ng dih ploh kuai]uah ba ti êngao.

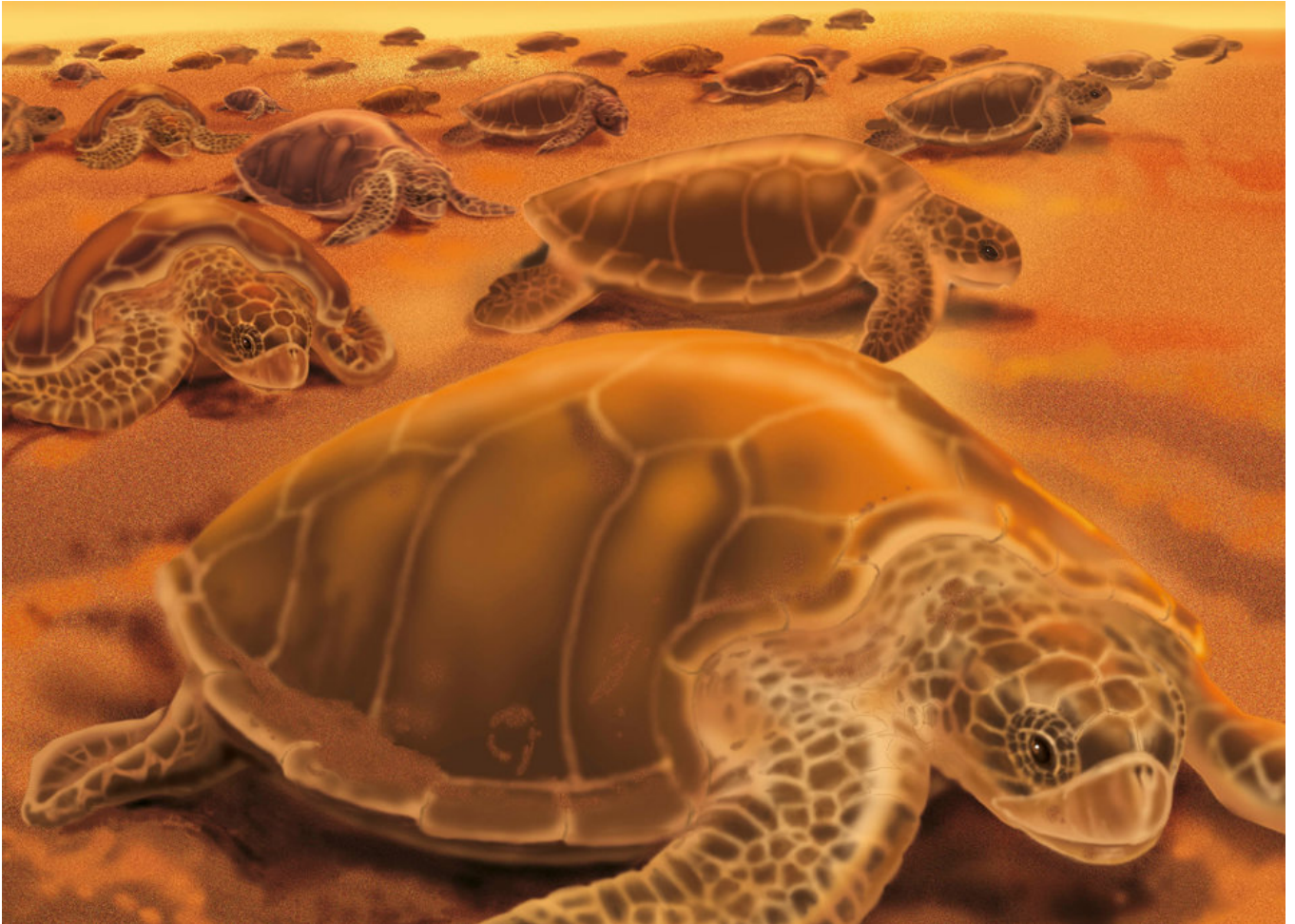

Hruh kâo ngă êlam năng ai dua wang kngan, mse\si rup giêt êa mu\tnao hlăm [ăng êlam. {ăng anei dlăng siam snăk! Kâo dôk mboh hlăm anăn. 1 asă, 2 asă, leh anăn 3 asă, ..., 44, 45, ..., 99, 100 asă. Knhal tu] kâo ăt mboh leh leh. Leh anăn hmă, hmă, kâo rui nao kơ êa ks^, anôk kđap kdê jăk kơ pô.

Dua hruê kă êdei, kâo lo\prăp ngă hruh. Djuê k rua w^k hmei khăng mboh dua blu\amâo dah tlâo blu\hlăm sa yan. Ai tiê kâo bi m^ñ lo\ nao mboh anôk kâo mboh êlâo dih. Anăn jing anôk jăk kơ phung anak kâo. Mlam anăn, êjai kâo dôk guôn ti anôk êa êđal truh kơ êa đ^, kâo [uh ang^ñ mào klei mlih. Păt dah ktang h^ñ leh anăn ang^ñ mơ\ng anôk mkăn. {lüt kâo [uh mào êtuh, amâo djo\ôh, truh kơ êbâo drei k rua mkăn dôk guôn ngă hruh. Kâo thào k rua w^k mkăn ăt hlăk luê ju\m dark wăl êa Gahirmatha dôk guôn ngă hruh, [ia\dah kâo ka tuôm [uh ôh lu l^ñ m'ak m`ai snei.

Ăt hruh êlam dua wang kngan mào rup mse\si giêt êa kkuê điêt êlan
mu\t nao hlăm [ăng êlam. {ăng anei dlăng siam snăk! Leh anăn kào dōk
mboh hlăm anăn. 1 asăr, 2 asăr, leh anăn 3 asăr, ..., 44, 45, ..., 99, 100
asăr. Knhal tu] kào ăt mboh leh leh. Leh anăn hmăr, hmăr, kào rui nao
kơ êa ks^, anôk kđap kdê jăk kơ pō.

Leh anăn, jih jang hmei bi rui hmẵr nao kơ ta] hang êa ks[^]. Ta] hang êa ks[^] djăp anôk mào kua s'a[^]. mào êbâo drei kua w[^]k, ang[^]n hur hur mđung]uah, hmei bi tla\djo\plia\plia.

Knhal tu], kào ặt duah [uh sa anôk dōk jăk leh anăn kuai [ặng ngă hruh kơ pō dōk. Kua ana ti djiêu kào rua\t kua\t đ̣ei, gơ\hlo\ng mboh mẵm êjai ka kuai leh [ặng ngă hruh. Kào nging ngông snăk, djuê kua hmei ka tuôm [uh snăn ôh.

Anăn jing arribada – klei nao đ[^] mboh ti ta] hang êa ks[^]*, lah ih ah!
Krua ana dih la]. Snăn yoh jih jang drei khang mào [ia\klei nging ngông
êjai anei.

Amào pô thảo ya ngă hmei ngă klei anei. {ia\dah `u mào boh tu\ dụn
êdi, kyua dah truh kơ êklăk drei êđai krua bi k]eh sa blu\\. Snăn, păt
]ia\ng jih phung êđai điêt tlaih klei lua mã mơ\ng][^]m]ap, ariêng leh
anăn asào dliê.

{ia\dah, du\m hruê anei, hmei ăt hu[^] kơ anak mnuih.

*Hlăm sa blu\arribada jing "đ[^] kơ hang" hlăm klei Tây Ban Nha – êbào

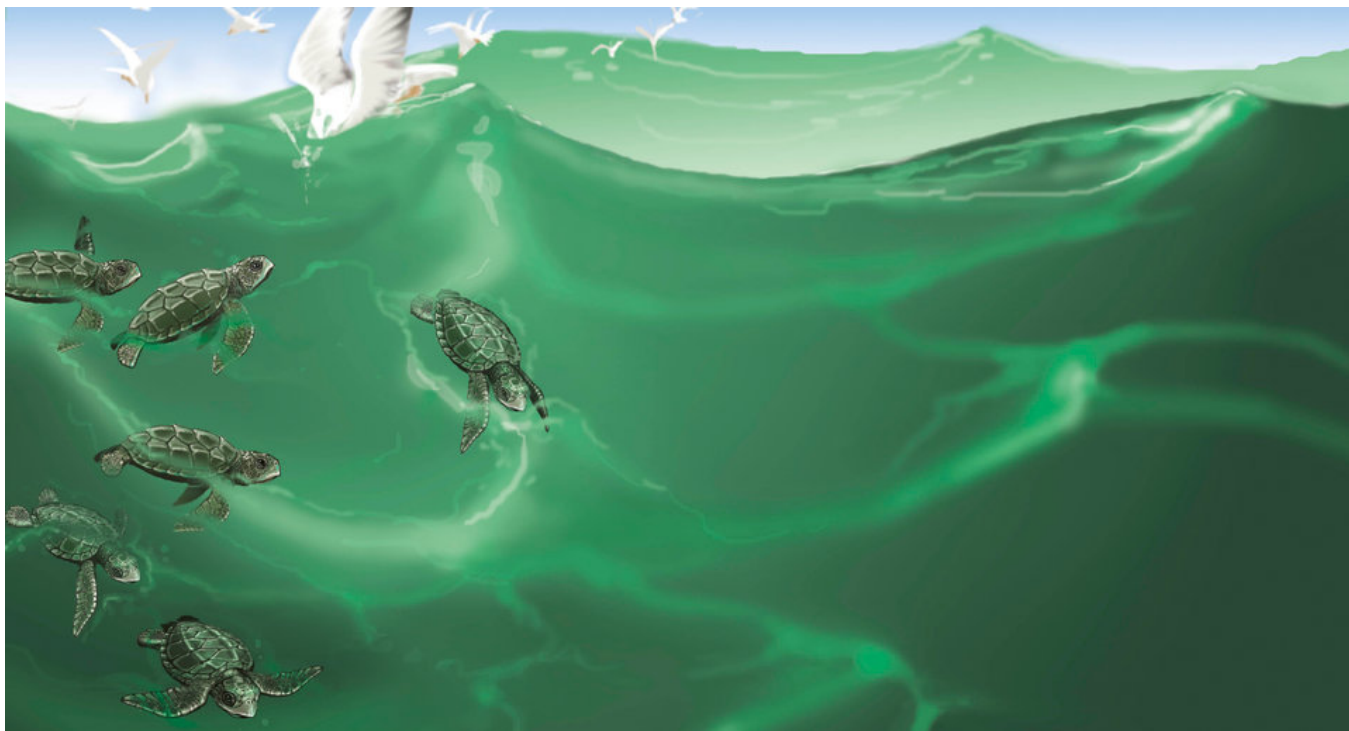
krua êa ks^ mtah đ^ nao kơ hang pioh ngă hruh. Phung ngă brua\kua
ho\k ắt ka thâu ya ngă snăn.

Knhal tu], truh mmông đue# w^t anôk pô hd^p mda. Kâu srăng sa amâo dah dua thu\ n dôk ti anăn, [ơ\ng mơn\ng jăk]ia\ng kơ aseı mlei suaih pral ktang kjăp prăp lo\ nao ti Gahirmatha. Đa mào mơn kũa êa ks^ mtah [ơ\ng mơn\ng hằm 5 amâo dah 6 thu\ n]ia\ng kơ aseı mlei suaih pral ktang kjăp prăp lo\ nao.

Êjai đue# nao, kâu lo\ bi m^ n kơ êđai kũa điêt dhiêt pô lui kơ hang. Hằm brô 50 truh kơ 60 hruê, boh dôk hằm]uah mào mđia\ yang hruê mtrang bi mđao. Leh anăn truh djo\ hruê, di gơ\ k]eh yua ko\ poh tôk boh. Di gơ\ bi tuôm mb^ t, êbeh kơ sa êtuh drei dôk k]eh hằm]uah, guôn hruê yang le\ leh anăn]uah ê-ăt he\.

Leh anăn, hằm adiê mmăt, êjai amâo klei dih anei, di gơ\ srăng bi mdrăm kbia\ ti êngao. Di gơ\ dlăng]uh yang hruê mtrang ti êa ks^, leh anăn thảo êlan di gơ\ rui nao. Hmăng hmui kơ di gơ\ đăm wơr êlan nao kyua pui kmlă mtrang ngă.

Phung k rua êđai găn êa puh yă leh anăn `u\hlăm êa puh yă.

{uih, srăng mào phung kan pro\ng leh anăn điệt anôk anăn, mào wăt bip êa ks^ leh anăn gru\hlăk hiu duah di gơ\, sa dua srăng lu\] êngia\.
Hlăm êa ks^ lia\lia dih, di gơ\srăng duah [uh ku\k êa ks^ - sang đưng hlăm lu thu\ n êdei.

Krua êđai srăng pro\ng, leh anăn năng ai srăng nao anôk kào krăm mboh. Năng ai hmei srăng bi tuôm, [ia\dah s^t sik hmei srăng amôo kral ôh.

Khă snăn, kào ăt jăk m'ak mơh s^t thào phung krua êđai hlăk dôk anôk dih, leh anăn mào sa hruê srăng lo\plăk w^t kơ ta] hang êa ks^ pioh

mboh, lo\mâo ênuk hd^p mrâu.

KLEI MTĂ MTĂN MƠ|NG KRUA W&K M'&T KƠ {&NG GẤP KHẮP H'IÊNG
Djuê kruč êa ks^ ti ro\ng lăh hlăk mêu klei aru\arăp. Lu djuê kruč arăng
mdjiê mă kđeh, pioh ngă djam kđeh]^m kruč. Tu kruč, kpa pioh ngă
grăn ală k^ng amêu dah mnơ\ng yua kă [u\k. Lu boh kruč leh anăn kruč
mrêu k]eh djiê kyua asêu amêu dah ak mă. Lu l^n kruč êa ks^ đuôm
hlăm jal phung trah yao, djê mngăt hlăm êa đă, djiê pap m`ai êdi.
Ti Indĩa, lu gơ\ng brua\kriê dlăng dưi mko\mjing pioh g^r kt^r đru
mgang brei kơ kruč. Du\m lăh]ar ktuê êa ks^ mêu sa amêu dah lu êpul
mse\snăh.

Ya IH ngã]ia\ng kriê mgang kơ djuê k rua êa ks^?

Tơ dah ih hd^p giãm êa ks^ mào k rua ngã hruh:

* Kia\kriê ta] hang êa ks^ bi doh bhung]ia\ng kơ k rua ana leh anăn k rua êđai đăm amào klei êka keh.

* Mtô la] kơ mnuih [uôn sang thảo pui kmla^ ktuê êlan wăt ho\ng pui mnga] mkăn giãm êa ks^ năng ai sẵng jing klei truh jhat kơ klei bi k]eh boh k rua- s^t k rua êđai mrào mblang, di `u sẵng hluê pui mnga] duah êlan nao kơ êa ks^, k rua êđai sẵng ng^ ngu\, nao ]huai êlan leh anăn tuôm klei hu^ hyut kơ di `u.

* Duah ksiêm dlăng lăng anôk ih dôk mào knơ\ng brua\mko\mjing kơ rẵng kriê leh anăn ih dưi mả brua\anăn mơ\?

Tơ dah ih amào hd^p giă\m êa ks^:

Dlăng lu hdruôm hră]ih kơ k rua êa ks^ leh anăn blu\yăl ho\ng djăp phung [^ng gắp thảo du\m klei hu^ hyut kơ k rua. Bi ling lang djăp klei thảo sẵng djo\klă jing sa kdre#] brua\yuôm bắn kơ brua\rẵng kriê anei.

Klei yăl dliê kơ kũa êa ks^ mtah (}ih klei Yua\\n)

Hlăm adiê mmăt t^t, phung êđai kũa w^k êa ks^ mda k]eh ti kdrăn ta] êa ks^ kbui b^n. Hlăm anăn, mào sa drei êđai kũa ana hơ\\k m'ak leh găn êgao ta] êa ks^, nao truh kơ êa ks^ pro\\ng amào]huai êlan amào mào phung êđai mno\\ng mkăn lua mã. Gơ\\pô srăng lo\\yăl dliê kơ drei klei anei. {ia\\dah gơ\\duri hd^p ho\\ng găn klei hu^ hyut hlăm êa ks^ pro\\ng dôk kăp? Duri mơ\\gơ\\êgao phung kan êmo\\ng kr^k kru\\k leh anăn du\\m jal trah yao kan hu^ mdu^]ia\\ng kơ thảo pro\\ng? Leh anăn gơ\\mào klei m'ak mơ\\s^t pô mboh? Drei bi duah săng dlăng lăng klei yăl dliê kơ klei hd^p êđai kũa ana w^k, leh anănbi tuôm ho\\ng phung êđai mno\\ng mkăn hlăm hd^p ho\\ng gơ\\ho\\!

Anei jing hdruôm hră Gul hno\\ng 4 pioh hdech duri dlăng ja\\k leh anăn kjăp ai thảo.